

УДК 342.15
DOI: 10.31733/17-03-2023-269-270

Інна МЕДЯНИК
аспірант кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Дії держави-окупанта та окупація окремих районів Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей обумовлюють відновлення державного суверенітету на цих територіях і необхідність пошуку механізмів реінтеграції цих територій.

Відновлення державного суверенітету має відбуватися через деокупацію вказаних територій, як шляхом здійснення військових дій так і дипломатичним шляхом за участю ООН та міжнародної спільноти, а також застосуванням організаційно-правових інструментів, які мають бути реалізованими вже після звільнення територій та відновлення територіальної цілісності. Конкретні інструменти діяльності публічної влади щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій включають в себе нормативну та інституціонально-функціональну складові.

Нормативна складова як інструмент реінтеграції тимчасово окупованих територій представляє собою сукупність норм права, які повинні визначати правовий режим деокупованих територій, засади державної політики щодо деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій, а вже потім підзаконні правові акти, які повинні деталізувати завдання, функції, повноваження органів публічної влади, правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування у питаннях виконання всіх заходів державної політики, спрямованої на реінтеграцію тимчасово окупованих територій.

Важливими кроками у цьому напрямку має стати створення нормативно-правової бази пов'язаної: з визначенням статусу громадян, які перебували на тимчасово окупованих територіях (чи були вони жертвами окупаційного режиму чи навпаки, брали участь у співпраці з окупантами); впровадженням механізму повернення населення, яке виїхало з цих територій під час окупації; впровадженням ефективної політики зайнятості населення та створення робочих місць.

Інституціонально-функціональні шляхи передбачають створення необхідної та ефективної вертикалі влади та здійснення державного управління та звільнених територіях, з розподілом меж відповідальності, заходів взаємодії, розподілу повноважень та відповідальності. При цьому важливе значення має відігравати надінституційний орган, який має здійснювати державне управління та координацію діяльності органів публічної влади на деокупованих територіях. З метою сприяння координації заходів з питань деокупації, реінтеграції та відновлення територіальної цілісності України, захисту прав та інтересів громадян України, подолання наслідків і відшкодування шкоди, завданої державі Україна, її громадянам та юридичним особам у зв'язку зі збройною агресією та тимчасовою окупацією російською федерацією Президентом України було створено Консультативну раду з питань деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [1]. Певні повноваження у цій сфері має Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Але в подальшому вказані, чи інші органи мають здійснювати власне повноваження з державного управління та бути відповідальним за державну політику на тимчасово окупованих територіях, здійснювати координацію діяльності всіх суб'єктів.

Важливими суб'єктами забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій мають стати міжнародні організації, участь яких гарантуватиме правопорядок, дотримання норм та принципів міжнародного права, притягнення винних до відповідальності за військові злочини та злочини проти людяності.

Невід'ємним елементом інституціональної складової має бути система органів сектору безпеки та оборони щодо забезпечення національної безпеки на деокупованих

територіях, відновлення правопорядку, виявлення та притягнення осіб, відповідальних за порушення прав людини, за військові злочини. Важливими функціями цих суб'єктів має стати фіксація злочинів держави-агресора, проведення моніторингу та правової оцінки дій або бездіяльності посадових і службових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, військових формувань та правоохоронних органів України і документування фактів виявлених правопорушень, розслідування яких віднесено до компетенції органів СБУ (насамперед передбачених статтями 109, 110, 111, 437, 438 Кримінального кодексу України); визначення підстав та порядку здійснення люстрації осіб, які перебували у складі чи співпрацювали з окупаційними адміністраціями російської федерації, та інших категорій осіб відповідно до принципів перехідного правосуддя тощо [2]. На нашу думку, питання документування військових та інших злочинів, виявлення зниклих безвісті, місць поховання, збитків, завданих військовою агресією може бути зкладено, наприклад, на Національне агентство з питань документування злочинів та правопорушень на звільнених територіях.

Ефективна реінтеграція тимчасово окупованих територій пов'язана із функціонуванням системи органів державної влади та місцевого самоврядування що мають повноваження у соціально-економічній сфері, у сферах охорони здоров'я, соціального захисту, освіти. Відновлення економіки, відбудова територій, соціальний захист населення, створення нових робочих місць – це ті важливі завдання, які мають бути вирішеними після відновлення територіальної цілостності нашої держави.

Вже зараз заслуговує на увагу запропонований Міністерством освіти та науки України алгоритм першочергових дій органів місцевого самоврядування та освітян після звільнення тимчасово окупованих територій для поновлення освітнього процесу. Серед яких варто відмітити такі, як: створити безпечне освітнє середовище в умовах воєнного стану, провести відповідну роз'яснювальну роботу з учнями, батьками та педагогічними працівниками; провести аналіз контингенту учнів, які перебувають на території громади у розрізі населених пунктів (формування списків учнів з переліком першочергових потреб); провести інвентаризацію матеріально-технічної бази закладів освіти та інші [3].

Варто підтримати тих фахівців, які вважають, що інфраструктурну відбудову стратегічних об'єктів повинна забезпечити держава, а соціальних об'єктів – місцеві органи влади (бо місцеві громади краще знають, які об'єкти потребують першочергового відновлення, а які можуть почекати), і контроль якості виконаних робіт також може бути краще забезпечений громадами. Зрозуміло, що необхідно чітко визначити джерела фінансування. Контроль за надходженням коштів та їх використанням покласти на міжнародних аудиторів (інші міжнародні інститути) і запровадити у територіальних громадах механізм прозорості їх витрачання [4, с. 73].

Таким чином, реінтеграція тимчасово окупованих територій представляє собою комплекс багатопланових заходів, цілей, завдань та напрямів діяльності державних органів влади та місцевого самоврядування, органів сектору безпеки та оборони спрямованих на відновлення правопорядку та нормальних умов життя. При цьому, держава вже зараз має створити всі необхідні механізми адміністративно-правового забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій. Для цього необхідна політична воля, законодавче закладення основ державної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій, пошук та впровадження ефективних підходів до діяльності органів публічної влади у питаннях реінтеграції тимчасово окупованих територій.

---

1. Про Консультативну раду з питань деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Указ Президента України від 15.08.2022 р. № 579/2022 URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5661.html>.

2. Про внесення змін до плану заходів з реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: розпорядження Кабінету № 288-р від 04.04.2023 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-planu-zakhodiv-z-realizatsii-s288-40423>.

3. Деокупація: алгоритми першочергових дій органів місцевого самоврядування та освітян. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/deokupaciya-algoritmi-pershochergovih-dij-organiv-miscevogo-samovryaduvannya-ta-osvityan/>

4. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Economy of Ukraine*. 2019. № 1 (686). С. 75-78.